

Odškodnino je pripoznati vrhu tega nedvomno onemu (zetu), ki ni kriv spojitve — v tem slučaju zaklepa, — in za odškodnino mu je najmanje prisoditi vse stroške sodne razločitve spojenih stvari; na to meri v tem slučaju samo rešitev prvega sodišča. Kajti kdor se poslužuje svoje pravice v obsegu zakonitih meja, nima odgovornosti za nepriliko, ki nastane drugemu (§§ 1305 o. d. z., dalje 19, 344: K pravicom posesti spada tudi pravica, silo odvracati s primerno silo; . . . in zlasti še 345: Kadar se kdo vrine v posest, ali jo priti-hotapi z zvijačo ali prošnjom, takrat postane njegova posest . . . še navrh nepristna).

Dr. —č.

Jedan šumski red za Istru od god. 1777.

Priobčuje dr. Ivo Zuccon.

Mletačka vlada, koja je do Napoleonovog doba gospodovala nad dobrim dijelom Istre, naročito nad zapadnim i južnim krajevima, nastojala je u prvom redu, da iz ove hrvatske zemlje, kaošto i iz Dalmacije, crpi čim veću korist. Momčad za kopnenu vojsku i za galije na moru; debelo i sitno blago, t. j. goveda i ovce za hranu; drva za gradnju i za ogrijev — to su bili glavni prihodi, što ih je Serenissima dobivala iz naših krajeva.

Osobitu je brigu mletačka vlada posvećivala nekvojim šumama, koje su imale dobavljati drva potrebita za državni arsenal iliti za gradnju brodova. Zato je u Mljetcima obstojao »Kolegij varh dubravah«, čije poslovanje je nadzirao sam senat republike.

Iz te brige je izašao takodjer šumski red, koji sam nakanio ovdje u kratko prikazati, a čini mi se važnim radi toga, što je izdan u talijanskom i hrvatskom jeziku, te je u oba jezika tiskan u jednoj knjizi god. 1778 »po sinovim pokojnoga Ivana Antuna Pinelli utještenikom duždovim«. Uspoređujući hrvatski tekst s talijanskim opaža se na prvi pogled, da je to slab doslovni prevod iz talijanštine, inače ni samo nedotjerane, učinjen po svoj prilici od nekog dalmatinskog otočanina.

Naslov šumskog reda iliti pravilnika jest slijedeći: »Naredjenje priuzvišenoga kolegija varh dubravah dneva 16. prosinca 1777 —

za stražu, nauku i težanje dubrava daržave od Istrije — potvrdjeno s naredbami priuzvišenoga senata 22 studenoga 1777 i 23 travna 1778.«

»Naredjenje« pako počimlje sa uvodom ili, može se reći, neke vrsti obrazloženjem, koje glasi:

»Budući bile razgllašene od razmišljenja primudrih starešina naših toliko puta ponovljene snažne zakone radi uzdaržanja i težanja dubrava općenih i osobitih, svaršeno sahranjenih za potribite uzroke i na službu Orsana (arsenala), u svako vrime Priuzvišeni Senat bdi na to, i opravi ovu stvar vele potribitu.

Naredjenja u sebi toliko pametna i korisna, koja u prošasto vrime bila su odlučena, imala su ploditi dobro istih razmišljenih, providnih svarha, da pričinjenja nagla i opačina himbena ljudska svakdano zamjerita na štetu stabla Duba, rasada, busa i malih stabla, mnogo veće nebi bila zamjerita svakim marzljivim načinom na uvidjenje skladna i podobna priuzvišenih Poglastva.

Zato budući se poznana veoma težja bezredia nepodnosiva, i zle običaje upuštene u Daržavi Istrije, koje navlastito uzmmožeći se, odnimu plodnost zemlja pricinjenih Dubravastih, kako našem Kolegiju bi prikazano od dobrostojnika vlastelina Gospodina Barbuna Vincenza Morosini 4° bi Gospodara nad Orsana, i odabrana za pohoditi istu Daržavu; dali na izvaršenje častenih zapovidi Priuzvišenoga Senata izgovorenih u svomu Naredjenju 27 travna 1777, Naredjenjem ovim priglasuje se zakone Dubravaste, i uporedu i one nove nauke težanja i straže, koji bi mogli na svarhu odneti toliko žestoka opačinstva, i oblašati, i uzdaržati obilne plode dobrih Duba potribitih za morske potrebe; i učuvati Dubrave od iskorienjah i priuzetjah; i braniti zasade, mala stabla, i panje od pokošenja, očehnuća grana, i od lupeština marzenih; i jošter za sjediti, težanje veće korisno, i dobrovoljnost priljubljenih Podložnika.

Dakle da brez dvoslovja bude svakomu očitovan Zakon, a osobito onim kojijem pristojati će se ispuniti dužnosti napartjene u slidećih Poglavljih, očituje se odluku svaršenu Principa.

Ovo Naredjenje, koje samo unaprida imati će se ispuniti, razvarćući pričasna, za ukloniti zle običaje, koji drukčije izhodu od množstva Zakona, od Vlastelina, Vladaoca i Kapitana od Kapodistrie (Kopra), i od Vladanja njegovih, i jošter od Vlastelina Kapitana od Rašpa u svomu Vladanju činiti će se priglasiti jednokrat na godište,

gdi se razglasi s zvekom trublje u dnevnu najsvetašnjemu miseca Prosinca, ončas većega skupa Puka; kriposno priporučeci njegovo izvaršenje ljubostvu i razboru Vladanja od Rašpa određenoga u Daržavi; koje imati će providiti spravno himbene opačine i lupeštine u Dubravah učinjene, i poslati pripis svih opovidjenja Vladanju Orsana za ona providjenja koja oblast Priuzvišenoga Senata bude domisliti korisna na uzdaržanje koristi Republike.«

Izza uvoda slijede »poglavlja«:

1. »Varh gospodara dubravah, gradca, gradova, sela, općina redovnika i mista redovničkih i druge varsti čeljadi.«

Tu je najprije izrečeno »razdiljenje« šuma u »dubrave baštine plodne sahranjene na službu Orsana, koje su zabilježene i mjerene stinami, u kojijeh jošter slijedno utvoren jest broj noga okolišta; i na kraju Dubrava Republike utvoren pečat Sv. Marka« zatim u »baštine plodne svaršene koje iman Dube pricinjene, zabilježene i upisane v Imeniku imenom Vjencih ili Koronalih;« i konačno v »dubrave nekorisne baštine neplodne zabilježene i upisane v Imeniku, određene na potribu Daržave, Vladanja i Grada stolečega« (= la Dominante = Mljetc). Glede svih šuma zabilježenih i mjerenih te u Imeniku upisanih »zabranjuje se općinam, gradcem, selom, gradovim, mistom redovniškim, redovnikom i ostalim gospodarom Dubrava i svakoj varsti ljudi iskorenje, pokošenje, oćehnuće grana, posada, panja, i busa Duba, paše, skupljenje želuda i trava pedipsom sto Dukata i ostalim pedipsam obadnimi tamnice, galije, na oblast Pravde opazom čeljadetu i varsti zločinstva.«

U člancima III—XV ovoga poglavlja propisane su dužnosti gospodara glede »odsječenja dubrava«, glede »očišćenja od stabla slabih«, glede paše s blagom, glede gradnje »ugljevljara i klaka« (vapnenica) sa prijetnjom raznih kazna (globe, zaplijene, rušenja, tamnice, galije).

2. »Za gradove, gradce, sela, općine i pokrajine.«

U ovom su poglavlju navedene u članicima I—XIX dužnosti za »sudce, župane i glavare sela i općina«, koji »imati će glavom pohoditi Dubrave Principa i osobitne njiova sela i daržave vpisane v Imeniku, koji njim biti će pridani, i koje dubrave biu najposli zabilježene i svaršene stinami«. Oni će imati nadzor »na dilovanja skočaca ili stražanina, da ispune virno svoje dužnosti; i njim se zapovida braniti od svake

štete Dubrave noseći ili poslajući prikazanje u kancelariju vlastelina Providura od Rašpa svih šteta koje bi u to našli.«

Posebice se tu spominju: »U daržavi Svetoga Lovra od Pose-nadega... Dubrava Principova od Vidorna; i jošte u daržavi Grožnjana one od velikoga Kornerija i od maloga Kornerija zabi-lježene i svaršene pečatom poštovanim Republike...«

Nadalje su imenovane: »Dvie Dubrave općene podložne Dar-žavi Pule, jedna imenovana Kaval, stavljena u daržavi sela Krnice, a druga Zvanela iliti Kvanke od Mutvorana, stavljena u daržavi sela Mutvorana« glede kojih »dopuštaju se dobrovoljno od blago-darnosti Principa paše za samih goveda, i odsječenje darva za vatru, polovicu na korist i uživanje rečenih sela Krnice i Mutvorana, na nadarenje plaće što svako pet godina činiti će odsječenje, potle se bude ispuniti odsječenje parvoga osmaka; u komu, odbivši koje darvo korisno kući Orsana, po polovici, kako smo gore rekli, raspoloviti će se darva; imajući se prodati drugu polovicu, koja ostade na korist Republike; a što će se izvaditi jaspri poslati će se Vladastvu Orsana: očitujući da baštine dubrava rečenih vavik će ostati na oblast slobodnu Principa, nejmajući u svako vrime ista oblast Principa imati štetu od ove blagodarnosti obilne.«

3. Poglavlje »za skočace iliti stražanine Dubrava općenih i posobnih,« gdje je u člancima I—XI sadržano, što je dužnost i pravo tih čuvara šuma. U glavnom je rečeno da »za ona tri godišta njihova obranja nepristavno i virno imati će bditi na stražu i na čuvanje Dubrava Općenih i posobnih svoga grada, sela, općine i Daržave, da su čuvane od izkorenjenja i od pokošenja stabla, panja, busa Duba, od očehnutja grana ili kiknutja; od paše živina oli po sve, oli po kojoj varsti zabranjenih; od pokupljenja trave i žira po načinu komu se zapovida; i od svake varste škode rečene i nerečene u ovomu Naredjenju, pridajući spravno znanje Kancelariji od Rašpa.«

Važna je u tom obziru ustanova članka II: »Ako najti će živinu kojegod varste u Dubravah Principovih, saltari (skočaci) iliti stra-žanini i druga čeljad imati će je ubiti i sebi uzeti, ako budu male varste; i ako budu goveda, konji i ovahe varste, imati će ih uzdaržati, i navistiti uzdaržanje Kanceliru od Rašpa; da Pravda Iziskliva, kako bude poznala uzdaržanje zakonito učinjeno u Dubravah Principovih, ima ih priuzeti, dajući polovicu onim, koji biti će činili uzdaržanje, a drugu polovicu na oblast Pravde.«

Još ću istaknuti što je određeno v člancima VIII i IX:

»Neće oni dopustiti uvođenje novih puta u Dubravah Principa i posobnih na podobnost posobnika; i to manje minuće (prolaz) živina zabranjenih.«

»Biti će dužnost njojva bditi pomnjivo da kad se bude učiniti svako godišnje očišćenje darva slabih, koje će se ispuniti v Dubravah Principovih, i u posobnih sahranjenih na službu Orsana, da se neprisjeku hirubeno rasade i buse Duba.«

Kako su već određene nagrade tim čuvarima, »njim se opovida krutu i tešku pedipsu tamnice, galiije, ako budu pogadjati, ili neispuniti dužnosti njim dane u ovomu Naredjenju; i jošter druge pedipse pečaleće na oblast Pravde svaki put se zakonito pridobiti od neispunjenja njihove dužnosti.«

4. Poglavlje »za kapitane odovuda i odonuda od Rike Quieta (Mirne)«.

Tu su propisi (I—XII) glede imenovanja i službe spomenutih kapitana za najvažniju šumu v Istri, to jest onu v »Dolini od Montone (Motovuna)« gdje teče rijeka Mirna. Pošto je ta šuma služila poglavito v obranje stabla dobrih za kuću Orsana (arsenala)« i »budući oni (kapitani) naučni u zgrade broda, biti će njojva osobita dužnost činiti ispuniti razredjenje stabla po miri skladnoj varsti Slika kjem će moći služiti, zlamenujući podobnim načinom umnoženje zadostno darva, kako bi naredjeno i pripisano u slikovanju od onih stabla krivih, koje će se sahraniti u Kancelariji od Rašpa, razredeći stabla na žili; na koju svarhu slikovanje rečeno biti će njim pridano na prigode osobite, kako budu učinili pripis i prijatje u rukah Nadstojanja; da u Dubravi vazda bude se imati izgled toliko potribni i glavni.«

Služba u Istri je za kapitane bila od najveće važnosti, kao njeka vrst prakse, a da uzmognu postići više namještenje. Zato stoji u članku VIII izričito:

»Neće oni moći doteći druga dilovanja kapitanstva, ako ne budu svaršili vrime naredjeno na dilovanje rečeno od Istrije; i izvan običajnoga sudnoga iziskovanja, koje će se njim učiniti kada budu titi doteći druga kapitanstva od Dubrava, neće se moći primiti na vjetovanja, ako ne budu imati svidočanstvo za kletvom Vlastelina gospodina kapitana od Rašpa, koje će se imati poslati Vladastvu Orsana na svaršenje dilovanja rečenih kapitanstva, da, otiuci oni

doteći novo dilovanje, iman se štiti Vladanju parvo nego se učini obranje, koje će se izvaršiti.«

Još je interesantnija ustanova članka IX koji glasi:

»Na rečeno kapitanstvo od Istrije neće se moći odabrati one, koji budu svaršili, nego posli kontumacije toliko vrimenta koliko budu stati u istomu dilovanju; i neće moći za isto vrime nastati otac na misto sinova, sinovi na misto oca; ni brat na misto brata i sinova brata od oca bliznicih po takvu rodbinu na misto prišasnih kapitana, koji bi izvaršili dilovanje svoje.«

5. Poglavlje »za Nadstojanje koje će se narediti na poslovanje i težanje Dubrava, na izvaršenje općenih, rednih, svakolitnih lječenja i odsičenja narednih i na svake potrebe Dubravaste.«

Ovdje su u člancima I—XXIX sadržani potanki propisi glede gojenja, čišćenja, sječanja i svrsishodnog iskorišćivanja šuma, sa uređenjem jednoga moćnoga Nadstojanja, koje kriposnima naucima i poštenjem ponukujući, ima virno izvaršiti zabave njemu poručene, dajući potrebnna spoznanja, razmišljena i vještina težanja dubravastog.« Tu je govor osim o »Daržavi Istrije« takodjer »od Otoka Velje (Krka)« kao spadajućeg isto pod djelokrug spomenutog Nadstojanja.

Posebice slijede:

a) »Naredbe za Mlate i Stražu njiovu,« t. j. za »orudja kimi se služimo za žigati i brojiti stabla.«

b) »Varste Mlata i Pečata za brojenje,« gdje su navedeni:

»Mlat veliki pečatom Svetoga Marka, Drugi manji slovom P. koje prikaže stablo, Drugi slični slovom R. koje prikaže klica, Drugi slovom L. koje prikaže stablo oli klicu odpravljenu, kad će biti utišćeno za P. oli R.«

»Devet pečata od gvoždja slidećima brojmi, a šest služiti će za žigati deve,oga. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 0.«

c) »Dužnost Odredjenoga u Pinguentu (Buzetu) na stražu knjiga.«

d) »Dužnost Kancelira od Pridstavnika sve Daržave« — glede razglašenja ove naredbe »koje ima se učiniti svake godine na misec Prosinca.«

e) »Naredbe za Gospodare i Mornare od broda i plavica« — glede prevažanja drvi.

f) »Dužnosti Partidanta od broda« glede kontrole pri krcanju duba i klice principovih »da tako zaprikuju se himbena zmanjanja, skratjenja, i promine skrovne darva Principovih s posobnimi — a to pod svih pedipsa koje će viditi Pravda, da su podobne varsti njiova zločinstva.«

g) »Dužnosti Duhovnika« sadržane u slijedećoj odredbi:

»Otiuci principova odluka da ovo Naredjenje ima imati podpuno svoju svarhu ispunjenem izvarsnim providjenja potributih, uzdaržanih u istomu, biti će dužnost osobita Duhovnika očitovati ono svake godine od Otara na mīsec Prosinca na blagdan u najveću skupu Puka, da se ne može ikada reći od Podložnika da nije to znao; na koju svarhu jesu ponukovani u svako vrime stavljati u sarce podložnika škodu priveliku, koju se čini Principu šteteći Dubrave i stabla sahranjena za općene potrebe.«

Na koncu dolazi slijedeći zaključak:

»Kako bude ovo potvrdjeno pohvalom Priuzvišenoga Senata, uštampati će se Talijanski i Ilirički da se može bolje razumiti, i poslati će se Vlastelinom Providarim, Duhovnikom, Sudcim, Županom, Glavarom, Saltarim ili Stražaninom posobnih Gradova, Gradca, Sela, Općina Daržave za njegovo proglašenje, i svakomu potribno bude, za temeljito izvaršenje njegovo i obsluženje.«

»U Kolegiju varh Dubrava 16 prosinca 1777.

Prosper Valmarana nadstojnik, Jerolim Zustinian nadstojnik,
Ivan Minotto nadstojnik, Ivañ Filippi potajnik.«

Kako sam reko u početku važnost ovdje prikazanog »Naredjenja« leži za nas u okolnosti, da je ista oblast mletačka uvidjala potrebu, da svoje naredbe, namijenjene pučanstvu u Istri, izda i razglasi osim u svojem talijanskom, takodjer u narodnem hrvatskom (iliričkom) jeziku. S druge strane treba priznati, da i sam šumski red sadržaje mnoge odredbe i nauke, a da boljih nemaju ni današnji propisi o istom predmetu.

